

IGOR BRATOŽ

Umetnost zgodbe

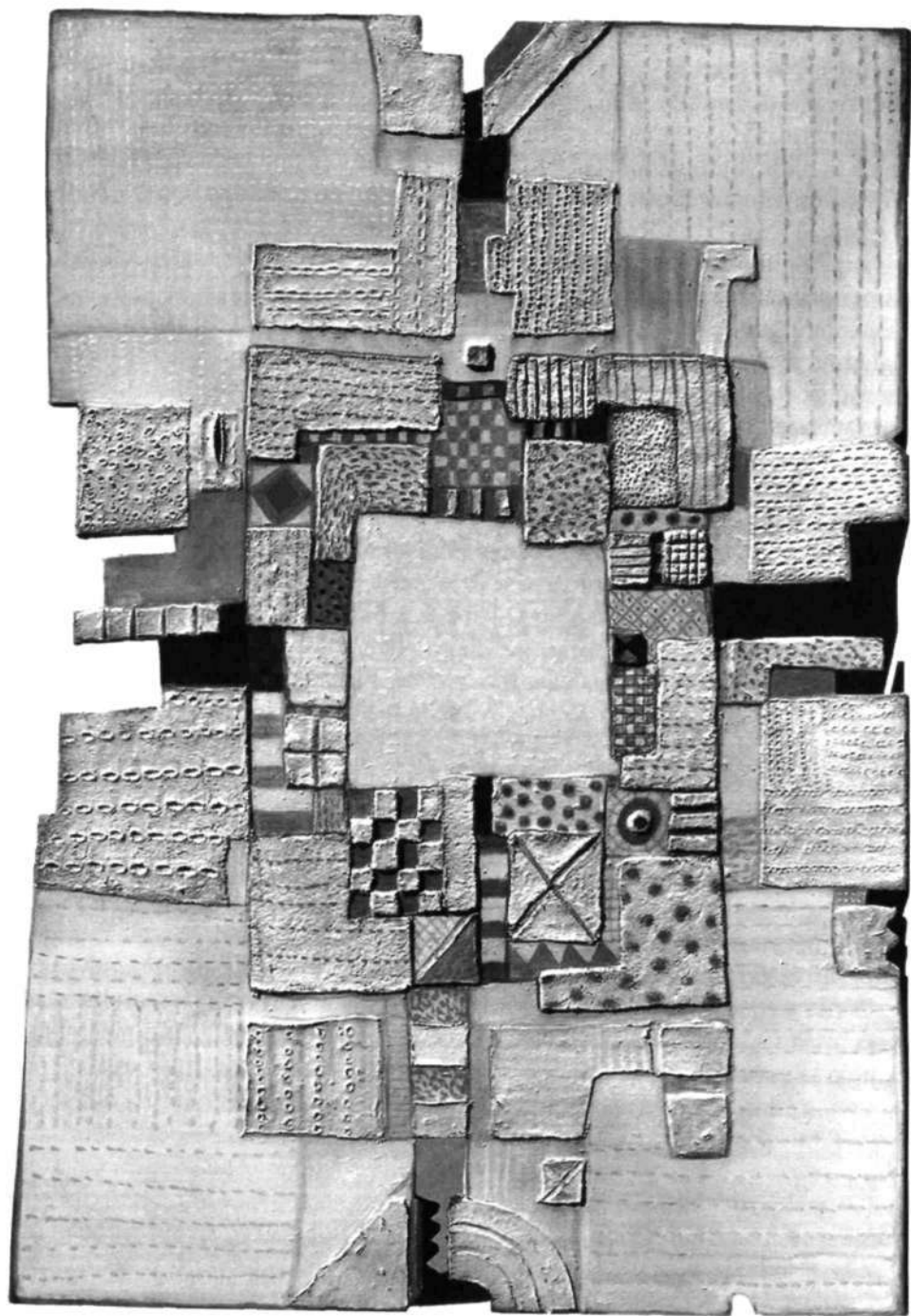
Vinko Möderndorfer je po mojem mnenju eden tukajšnjih redkih prozaistov z dobro pisateljsko kondicijo, avtor, ki se vehementno dokazuje iz enega dela v drugo. Po nizu odličnih zgodb, zbranih v delih *Ležala sva tam in se slinila kot hudič* (1996) in *Nekatere ljubezni* (1997) – v obeh je po trinajst zgodb, »ljubezni« oziroma »novelet« –, je z zadnjim delom, napetim romanom *Pokrajina št. 2* (1998), pokazal, da zna dogodkovni stampedo orkestrirati tudi v večjo, torej romaneskno enoto, ki pa je še zmeraj gladko berljiva in prepričljiva. Njegovo umetnost zgodbarjenja so opazili tudi tisti, katerih naloga je podeljevanje nacionalnih kulturnih nagrad, in mu za zbirko zgodb *Nekatere ljubezni* namenili nagrado Prešernovega sklada. V tej zadnji zbirki novel oziroma »trinajstih ljubezni« Möderndorfer ponuja dva popolnoma različna pisateljska svetova, jasno razdeljena na dva komplementarna dela. V prvo od obeh del je avtor uvrstil tako imenovane »nekater« ljubezni, nekakšne kvazibiografske štorije, ki pravzaprav razgrinjajo, v kakšne ekscesne oblike zmore posameznik sublimirati svoja nepotešena, nerealizirana ali drugače sfižena ljubezenska čustva in hotenja, v drugem delu pa je zbral zanj doslej značilnejše pripovedi o »vsakdanjih« ljubeznih ljudi z roba in sploh male, intimne zgodbe zdajšnjosti, ki se – kot je navrgel recenzent knjige Matej Bogataj – dogajajo tukaj in zdaj, če ne ravno nam, pa našim sosedom.

Razdelitev učinkuje: zdi se, kot da bi avtor bralca najprej popeljal po zgodovini, potem pa mu v zdajšnjosti pokazal, da nekatere stvari pač zmeraj ostanejo enake. Tako zastavljena arhitektonika zbirke da bralcu misliti marsikaj, ne nazadnje tudi o vprašanju, ali je isti način branja sploh upravičen za oba dela nove Möderndorferjeve knjige. V prvih sedmih zgodbah Möderndorfer namreč suvereno paradira z umetnostjo prilagajanja, raziskovanja in literarnega oblikovanja sveta, kakršna je na primer značilna tudi za tako imenovane »ghost writers«, torej polanonimne skribomane, ki znajo po naročilu dokaj dobro in bralsko prebavljivo uravnotežiti tako rekoč vsakršne biografske podatke naročnika in jih zgostiti v sugestivno »zgodbo življenja«. Za njih je skorajda vse, tudi najmanjši biografski drobc, pomembno in jim lahko rabi pri oblikovanju pripovedi. Bistvena nota Möderndorferjevih persiflaž je seveda to, da te drobnosti uporabi destruktivno: »zgodbe življenja« znanih, znamenitih osebnosti, ljudi, »ki so večji od življenja«, gradi na podlagi mit razdirajočih podatkov, dosledno uničujoče posmehljivo izhaja iz drobcev, ki se na prvi pogled zdijo naključni, a nikakor niso taki, saj ravno z njimi vsakokrat prepričljivo dokaže, da so »velike zgodbe« zgolj krinka za precej bednejše životarjenje v risu strahov in obsesij, ki jih vsaka zgodba o uspehu – če naj sploh bo taka – poskuša kar najbolj zamolčati.

Pri takem preigravanju biografij (ugankarsko razpoloženi bralci si lahko privoščijo poimensko določiti vse junake oziroma vzore prvega dela knjige) je Möderndorfer z vseh plati briljanten pripovedovalec: storijam o nesrečnem velikem džezovskem trobentaču, služabniku revolucije, povzpetniškem nesposobnežu v totalitarni državi, pesniku revolucionarju in podobnih figurah daje poseben čar ne le njihova ironičnost (ki govori o tem, da je – je to morda slišati že zlizano? – velike zgodbe danes mogoče pisati le kot hoteno približno ponovitev, torej z rezervno), ampak tudi prepričljivost, ki kaže na to, da je za njimi vsaj nekaj pisateljskega raziskovanja oziroma brskanja za učinkovitimi drobcami nekih drugih, na primer »pravih« biografij.

Večinoma prvoosebne zgodbe drugega, »vsakdanjega« dela zbirke so v tem pogledu v primerjavi s prvim pravi kontrast, saj jih res bolj zanimajo ljubezni, prepričljivost pa jim daje ravno to, da so očitno veliko bliže zdajšnjosti. Motivno se ti izpisi vsakdanje »resničnosti« navezujejo na niz Möderndorferjevih zgodb iz zadnjih let, v katerih se je loteval »malih zgodb« o resigniranih, razočaranih, za prihodnost oropanih in ne le po svoji krivdi iztirjenih posameznikov, le da se tokrat posebej posveča njihovim neizpolnjenim hrepenenjem in neuresničljivim načrtom. A vse, kar junakom oziroma izobčencem po krivdi samih sebe in tudi drugih ni uspelo (in prav tako vse, v kar so kot marginalci hote ali nehote potisnjeni), neprenehno barva nekakšna neizbrisna usodnost, vonnegutovski tako-pač-to-gre, pohlevna, skrajno melanholična vdanost bolečinam, trpljenju in najrazličnejšim stiskam, vedenjski vzorec, ki jim ne dopušča nikakršnega smiselnega upora. In zakaj sploh?, bi lahko dodali, saj bi se njihov položaj ob večji življenjski odločnosti, podjetnosti, z več »kontrola« nad dogajanjem njihovega življenja, sle in vsakršnih erotičnih zanosov bistveno spremenil. Tako pa ostajajo avtentični »luzerji«.

Vinko Möderndorfer z *Nekaterimi ljubeznimi* kaže, da se je zmožen iz kroga, ki ga tematsko določuje danes skoraj pozabljeni pankovski slogan No Future, po želji vehementno sprehoditi tudi po drugačnih prostorih in da mu tam niti po naključju ne zmanjka ne snovi ne iskrenosti ne občutljivosti, kaj šele literarne prepričljivosti. Umetnost bravurozne zgodbe Möderndorfer skratka suvereno razgrinja v zgodbarskem omnibusu, ki prepričuje z nenavadno pisateljsko natančnostjo in z esprijem, ki mu je mogoče zgolj zavidati. Opazno pisateljsko dejanje in pomemben prispevek k sodobnemu slovenske mu zgodbarstvu.

Belo mesto